

НОВИНЕ У ОЦЕЊИВАЊУ УЧЕНИКА У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ

Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању ("Сл. гласник РС", бр. 10/2024 - даље: **Правилник**), који се примењује од 10. фебруара 2024. године унео је бројне новине везано за начин и поступак оцењивања успеха ученика из предмета и владања.

Ступањем на снагу Правилника престао је да се примењује Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању ("Сл. гласник РС", бр. 34/2019, 59/2020 и 81/2020 - даље: **Раније важећи правилник**)

Формативно и сумативно оцењивање

Одредбама Правилника прецизирано је вођење евиденције о формативном оцењивању.

Повратна информација, у усменом и/или писменом облику, коју даје наставник у оквиру формативног оцењивања треба да буде разумљива ученику и родитељу, односно другом законском заступнику (у даљем тексту: родитељ), а наставнику доприноси приликом објективног оцењивања ученичких постигнућа.

Формативне оцене се по правилу евидентирају у педагошкој документацији наставника, у електронском и/или писаном облику, која према одредбама Правилника садржи:

- личне податке о ученику и његовим индивидуалним својствима која су од значаја за постигнућа,
- податке о провери постигнућа, ангажовању ученика и напредовању, датим препорукама, понашању ученика и
- друге податке од значаја за рад са учеником и његово напредовање.

Правилником је прописано да је оцењивање континуирана педагошка активност која позитивно утврђује однос према учењу и знању и подстиче мотивацију за учење.

Формативно оцењивање, у смислу Правилника, јесте редовно праћење и процена напредовања у остваривању прописаних исхода, стандарда постигнућа и ангажовања у оквиру предмета, као и праћење владања ученика.

Одредбама Правилника није утврђено колико пута у току полугодишта, односно школске године мора да се изведе формативно оцењивање.

Оцена ученика

Значајна новина прописана Правилником је да се ученик, у току школске године, оцењује бројчано из предмета и владања, од другог до осмог разреда (према одредбама Раније важећег правилника ученик се бројчано оцењивао из владања на крају другог полугодишта од шестог разреда, односно оцена из владања је утицала на општи успех на крају школске године од шестог разреда).

Ове новине последица су усклађивања оцењивања ученика основне школе са одредбама Закона о основама система образовања и васпитања ("Сл. гласник РС", бр. 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019, 27/2018 - др. закон, 6/2020, 129/2021 и 92/2023 - даље: **Закон**) члана 74. став 2. којима је, између осталог, прописано да се владање ученика од другог разреда основног образовања и васпитања оцењује бројчано у току и на крају првог и другог полугодишта и утиче на општи успех.

Ученика који редовно похађа наставу и извршава школске обавезе, а нема прописани број оцена у полугодишту (најмање четири оцене у полугодишту, а ако је недељни фонд часова предмета један час најмање две оцене у полугодишту) наставник је дужан да га оцени на посебно организованом часу или на неком од осталих облика образовно-васпитног рада, по правилу на часу допунске наставе, у току трајања полугодишта, уз присуство одељењског старешине и педагога или психолога.

Одељењски старешина је у обавези да редовно прати оцењивање ученика и указује предметним наставницима на број прописаних оцена које ученик треба да има у полугодишту ради утврђивања закључне оцене и да благовремено обавести директора уколико не дође до промена броја оцена које ученик има.

Једна од новина прописана Правилником, која је изазвала полемике у јавности, односи се на процедуру коју спроводи школа у ситуацији када родитељи више од половине ученика из истог одељења сматрају да одређени наставник не спроводи у складу са законом и Правилником наставу и друге облике образовно-васпитног рада, вредновање, праћење, проверавање и оцењивање ученика, или да одређени дефектолог, не реализује, у складу са законом и Правилником, наставу и друге облике образовно-васпитног рада у школи за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом и школи која има одељење за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом.

Прописана је следећа процедура:

- 1) родитељи ученика који имају примедбе у складу са чл. 5. ст. 8. и 9. Правилника, обраћају се одељењском старешини преко представника родитеља у савету родитеља дописом, који је претходно заведен;
- 2) одељењски старешина, по добијању дописа, обавештава наставника из чл. 5. ст. 8. и 9. Правилника, надлежно стручно веће и директора;
- 3) стручно веће врши увид у допис родитеља, прибавља изјашњење наставника на чији рад је уложена примедба и испитује наводе, имајући у виду критеријуме из чл. 6. ст. 8. Правилника;
- 4) након реализованих активности из чл. 5. ст. 10. тач. 3) Правилника стручно веће даје мишљење које доставља директору;
- 5) директор заједно са стручним сарадником и секретаром разматра мишљење стручног већа и доноси одлуку о прихватању, односно одбијању примедба родитеља;
- 6) директор одлуку из чл. 5. ст. 10. тач. 5) Правилника, доставља подносиоцу и обавештава наставника из чл. 5. ст. 8. и 9. Правилника, надлежно стручно веће и одељењског старешину;
- 7) уколико је примедба била основана директор, стручни сарадник и секретар израђују план појачаног инструктивно-педагошког увида у рад наставника, тако што планирају посету и предлажу мере за отклањање неправилности и унапређивање рада наставника на чији рад су родитељи уложили примедбу, имајући у виду најбољи интерес ученика;
- 8) уколико подносилац није задовољан одлуком директора, може да се обрати надлежној школској управи, у року од седам радних дана од добијања одлуке, ради предузимања активности из надлежности школске управе.

Посебна процедура прописана је у случају да родитељи више од половине ученика из истог одељења сматрају да стручни сарадник не остварује задатке прописане Законом.

Процедура је следећа:

- 1) родитељи ученика који имају примедбе да стручни сарадник не остварује задатке прописане Законом, обраћају се одељењском старешини преко представника родитеља у савету родитеља дописом, који је претходно заведен;
- 2) одељењски старешина, по добијању дописа, обавештава стручног сарадника и директора;
- 3) директор врши увид у допис родитеља, прибавља изјашњење стручног сарадника на чији рад је уложена примедба и испитује наводе;
- 4) директор заједно са секретаром, односно другим стручним сарадником доноси одлуку о прихватању, односно одбијању примедби родитеља;
- 5) директор одлуку из чл. 5. ст. 12. тач. 4) Правилника, доставља подносиоцу и обавештава стручног сарадника из чл. 5. ст. 11. Правилника и одељењског старешину;
- 6) уколико је примедба била основана директор и секретар, односно други стручни сарадник, израђују план појачаног инструктивно-педагошког увида у рад стручног сарадника, тако што планирају праћење остваривања задатака и предлажу мере за отклањање неправилности и унапређивање рада стручног сарадника на чији рад су родитељи уложили примедбу, имајући у виду најбољи интерес ученика;
- 7) уколико подносилац није задовољан одлуком директора, може да се обрати надлежној школској управи, у року од седам радних дана од добијања одлуке, ради предузимања активности из надлежности школске управе.

Закључна оцена из предмета

Одредбама Правилника уређено је, као и до сада, да се закључна оцена из предмета (обавезних предмета, изборних програма, активности-слободних наставних активности) утврђује на крају првог и другог полугодишта, на основу свих појединачних оцена које су унете у дневник од почетка школске године, а у складу са законом.

Прецизирано је, закључна оцена на (првом) полугодишту не узима се у обзир приликом утврђивања аритметичке средине закључне оцене за успех из обавезног предмета и изборног програма други страни језик, на крају другог полугодишта.

Ако одељењско веће не прихвати образложени предлог закључне оцене предметног наставника, нову оцену утврђује одељењско веће јавним гласањем већине присутних чланова одељењског већа.

Новина уређена Правилником је, ученику основне музичке и балетске школе закључна оцена из предмета утврђује се на основу свих појединачних оцена које су унете у дневник од почетка школске године и оцене на годишњем испиту.

Ученик музичке и балетске школе полаже годишњи испит, односно завршни испит из главног предмета и из предмета утврђеног планом и програмом наставе и учења пред комисијом у складу са Законом.

На годишњем, односно завршном испиту из главног предмета и предмета утврђеног планом и програмом наставе и учења, оцену утврђује комисија већином гласова укупног броја чланова комисије, у складу са Законом, на основу показаног знања и вештине на испиту.

Оцена на годишњем испиту је једна од оцена и као појединачна оцена узима се равноправно у обзир приликом закључивања, уз остале оцене.

Закључну оцену из предмета, која се утврђује на основу свих појединачних оцена које су унете у дневник од почетка школске године и оцене на годишњем испиту предлаже предметни наставник одељењском већу ради утврђивања.

Иницијално процењивање

Одредбама Правилника прецизирано је иницијално процењивање, односно наставник, на почетку школске године, процењује претходна постигнућа ученика у оквиру одређене области или теме, која су од значаја за предмет у тој школској години, по правилу до краја треће недеље од почетка школске године.

Ово процењивање се најављује три радна дана пре планираног одржавања и не убраја се у планирани број писмених провера и писмених задатака дужих од 15 минута.

Резултат иницијалног процењивања уписује се у педагошку документацију, не оцењује се, служи за планирање рада наставника и даље праћење напредовања ученика.

О резултату иницијалног процењивања наставник пружа ученику и родитељу правовремену, индивидуалну, повратну информацију.

Распоред писмених задатака и писмених провера

Правилником је прецизирано да се распоред писмених задатака и писмених провера дужих од 15 минута уписује у дневник и објављује се, за свако одељење, на огласној табли школе и на званичној интернет страни школе, најкасније до краја треће наставне недеље у сваком полугодишту.

Овим распоредом може да се планира највише једна писмена провера у дану. Односно, поред једног писменог задатка, који је прописан програмом наставе и учења за основно образовање и васпитање за поједине предмете, могу да се планирају још две писмене провере у наставној недељи.

У случају да у некој наставној недељи није планиран ниједан писмени задатак из предмета за које је програмом наставе и учења прописан писмени задатак (као обавезан), нема препреке да се у тој наставној недељи планирају три писмене провере, при томе, мора се имати у виду дневно и недељно оптерећење ученика.

Школа води рачуна о равномерном распореду оптерећења, а у најбољем интересу ученика. Овај распоред утврђује директор на предлог одељењског већа и он може да се мења на предлог наставника, уз сагласност одељењског већа.

Писмене провере

Новина прописана Правилником, везана за писмене провере, односи се на оцењивање ових провера.

Писмене провере постигнућа у трајању до 15 минута обављају се без најаве, а спроводе се ради утврђивања остварености циља једног или више часова и савладаности дела реализованих програмских садржаја, односно остварености операционализованих исхода и служе наставнику ради праћења постигнућа ученика на крају програмске целине или на крају полугодишта.

Оцена из писмене провере постигнућа у трајању до 15 минута евидентира се у педагошкој документацији, али се не уписује дневник, и ова оцена **може да буде** саставни део оцене која је добијена неком другом техником оцењивања, али се за ове оцене не израчунава аритметичка средина, нити се она уписује у дневник.

Оцена из писмене провере постигнућа, дуже од 15 минута, уписује се у дневник у року од осам радних дана од дана провере. Ако више од половине ученика једног одељења, који су радили овакву писмену проверу постигнућа, добије недовољну оцену, писмена провера се поништава за ученика који је добио недовољну оцену, а може бити поништена и ученику који није задовољан оценом добијеном на овој писменој провери.

Ученик који није добио недовољну оцену (1) на писменој провери постигнућа, али је незадовољан оценом коју је добио на тој истој провери (довљан-2, добар-3, врло добар-4), може да тражи да се тако добијена оцена поништи. Односно да би ученику, који је незадовољан оценом коју је добио на писменој провери постигнућа, оцена могла да буде поништена, неопходно је да иста писмена провера буде поништена, због тога што је више од половине ученика једног одељења, који су радили писмену проверу постигнућа, добило недовољну оцену.

Писмена провера се понавља једанпут, може да буде организована на посебном часу, о чему наставник обавештава одељенског старешину и најављује се, најмање три радна дана раније.

Посебно се наглашава да наставник води рачуна о распореду писмених задатака и писмених провера за ученике за које се понавља писмена провера.

Након поништене писмене провере, а пре организовања поновљене, наставник је дужан да одржи допунску наставу, утврди и анализира заједно са ученицима разлоге остварености лоших постигнућа и обавести стручно веће и директора школе.

За ученика који из оправданих разлога није радио писмену проверу постигнућа, провера може да се организује и накнадно, с тим да је потребно имати у виду дневно и недељно ограничење броја писаних провера ученика прописано члана 12. став 2. Правилника.

Предметни наставник може да организује накнадну проверу постигнућа, односно да понови поништену писмену проверу и за групу ученика различитих одељења истог разреда.

За ученика који је оправдано одсутан са наставе, од 11 до 15 радних дана у континуитету, школа је дужна да направи план оцењивања и да о њему обавести ученика и родитеља, имајући у виду најбољи интерес ученика.

Ученик и родитељ има право увида у писани рад (који је школа дужна да чува у школи до краја текуће школске године и/или до окончања поступка), као и право на образложење оцене, на начи који школа утврђује у сарадњи са родитељима.

Наставничко, одељењско и стручна већа планирају, прате и анализирају оцењивање и предлажу мере за унапређивање квалитета оцењивања и постигнућа ученика и утврђују план организовања допунске наставе са ученицима који имају тешкоће у савладавању програма из појединих предмета.

Оцењивање владања ученика

Суштинске измене прописане Правилником односе се на оцењивање владања ученика.

Сви ученици на почетку школске године имају примерно владање (5), које може да се промени у току школске године.

Према одредбама Правилника, владање се оцењује током целе године, уз примену више техника оцењивања и прописаних критеријума на основу којих се утврђује појединачна описна, односно бројчана оцена из владања у току полугодишта (чл. 15. и 16.).

Описна оцена из владања ученика првог разреда основног образовања и васпитања утврђује се на основу учениковог односа према школским обавезама и сопственим правима и обавезама, нарочито понашања према другим ученицима, запосленима у школи и другим организацијама у којима се остварује образовно-васпитни рад, изреченој васпитној или васпитно-дисциплинској мери, школској имовини и имовини других лица, заштити и очувању животне средине.

Ова описна оцена садржи и васпитну препоруку и њена дефиниција није измењена у односу на Раније важећи правилник (члан 15.).

Бројчана оцена из владања је новина која је прописана Правилником. Ученици од другог до осмог разреда основног образовања и васпитања оцењују се појединачном бројчаном оценом из владања у току полугодишта, која се утврђује на основу критеријума прописаних Правилником.

Правилником су јасно прописани услови на основу којих ученик, када их оствари, добија одређену појединачну оцену из владања: примерно (5), врло добро (4), добар (3), задовољавајуће (2), незадовољавајуће (1), које су саставни део закључне оцене из владања (члан 16.). На ове оцене из владања у току школске године утиче редовност похађања наставе од стране ученика, као и изречене васпитне и васпитно-дисциплинске мере.

Према наведеним одредбама Правилника ученик који неоправдано изостаје са наставе у току школске године, а на основу редовног праћења и обавештавања родитеља, оцењује се појединачном оценом из владања:

- 1) врло добро (4) када неоправдано изостане са 8 часова;
- 2) добро (3) када неоправдано изостане са највише 15 часова;
- 3) задовољавајуће (2) када неоправдано изостане са највише 25 часова;
- 4) незадовољавајуће (1) када неоправдано изостане са 26 и више часова.

Ове оцене из владања дате на основу неоправданог изостајања са наставе сматрају се појединачним оценама, саставни су део закључне оцене из владања и повлаче изрицање васпитне и васпитно-дисциплинске мере.

Васпитне и васпитно-дисциплинске мере које се изричу ученику због неоправданог изостајања са наставе, школа уређује својим актом.

Школа је у обавези да евидентирани изостанке утврди као оправдане или неоправдане одмах, а најкасније у року од осам радних дана од дана повратка ученика на наставу.

У ситуацији када се ученику изриче васпитна мера (због учињене лакше повреде обавезе утврђене општим актом школе) или васпитно-дисциплинска мера (због учињене теже повреде обавезе која је у време извршења била прописана Законом или повреде забране из чл. 110-112. Закона), на основу изречене васпитне и васпитно-дисциплинске мере ученику се даје и појединачна оцена из владања у току школске године, која је саставни део закључне оцене из владања, по скали прописаној Правилником:

- укор одељенског старешине – врло добро (4);
- укор одељенског већа – добро (3);
- укор директора – задовољавајуће (2);
- укор наставничког већа – незадовољавајуће (1).

• *Посебно напомињемо:*

- *ученику се због неоправданог изостајања са наставе, поред дате појединачне оцене из владања у току школске године која је прописана Правилником (чл. 16. ст. 5.), изриче и васпитна и васпитно-дисциплинска мера због нередовног похађања наставе искључиво према општем акту школе, на основу које се, такође, ученик оцењује појединачном оценом из владања у току школске године;*
- *ученик коме су изречене васпитне и васпитно-дисциплинске мера због учињене лакше, односно теже повреде обавезе и повреде забране, оцењује се појединачном оценом из владања у току школске искључиво на основу скале прописане Правилником (чл. 16. ст. 8).*

Закључна оцена из владања прецизно се уређује Правилником (чл. 17).

На основу Правилника закључну оцену из владања, на предлог одељењског старешине, утврђује одељењско веће, на крају првог и другог полугодишта, на основу свих појединачних оцена које су унете у дневник од почетка школске године, а у складу са законом.

Приликом закључивања оцене, а на основу понашања ученика у целини, има се у виду и ангажовање ученика у ваннаставним активностима, у складу са школским документима (слободне активности, ученичка задруга, заштита животне средине, заштита од насиља, злостављања и занемаривања, друштвено-користан рад и хуманитарне активности и програми превенције других облика ризичног понашања, културна активност школе), процењивањем његовог понашања и извршавања обавеза прописаних законом.

Ако ученик има изречене васпитне или васпитно-дисциплинске мере за лакше повреде обавеза ученика прописане општим актом установе, за теже повреде обавеза ученика и повреде забране, прописане Законом, као и уколико је основано удаљен из непосредног образовно-васпитног рада, који обухвата обавезну наставу и остале облике образовно-васпитног рада, њихови ефекти које имају на ученика се узимају у обзир приликом утврђивања закључне оцене из владања.

Све промене у понашању ученика (лакше или теже повреда обавезе ученика или повреде забране), било позитивне или негативне, узимају се у обзир приликом оцењивања владања, као и приликом закључивања оцене из владања.

Уколико је вођен васпитно-дисциплински поступак и изречена васпитно-дисциплинска мера, одељењски старешина уписује оцену из владања као појединачну оцену у току полугодишта, након коначности решења којим је мера изречена.

Закључна оцена из владања не може да буде већа од највеће појединачне оцене уписане у дневник.

У ситуацији када је дошло до позитивних промена у понашању ученика, његова закључна оцена из владања може бити већа од аритметичке средине свих утврђених оцена. Уколико је дошло до негативних промена у понашању ученика, његова закључна оцена из владања може бити мања од аритметичке средине свих утврђених оцена.

Оцењивање на испиту

Оцена на испиту је коначна и утврђује је комисија већином гласова укупног броја чланова комисије, односно, оцена на испиту не утврђује се на одељењском већу.

Општи успех ученика

Правилником је уређен начин утврђивања општег успеха ученика.

Општи успех ученика од другог до осмог разреда утврђује се на крају првог и другог полугодишта на основу аритметичке средине закључних прелазних бројчаних оцена из обавезних предмета и из изборног програма други страни језик, као и оцене из владања почев од другог разреда.

Ученик је постигао општи успех:

- 1) **одличан** – ако има средњу оцену најмање 4,50;
- 2) **врло добар** – ако има средњу оцену од 3,50 закључно са 4,49;
- 3) **добар** – ако има средњу оцену од 2,50 закључно са 3,49;
- 4) **довољан** – ако има средњу оцену до 2,49.

Ученик прелази у наредни разред, ако је на крају школске године оцењен и има прелазне (закључне бројчане) оцене из свих обавезних предмета и из изборног програма други страни језик и који је оцењен из свих осталих изборних програма и активности (закључном) описном оценом (истиче се, добар и задовољава), која не утиче на општи успех ученика.

Када се **ученик упућује на разредни, односно поправни испит**, његов општи успех се утврђује тек након обављеног разредног, односно поправног испита, а најкасније до 31. августа текуће школске године.

Не утврђује се општи успех ученику који има недовољну оцену из предмета или је неоцењен из предмета (до окончања поступка оцењивања) или је неоцењен из предмета који се оцењује описном оценом.

За ученика који је неоцењен из предмета који се оцењује описном оценом, у рубрику у оквиру обрасца евиденције, односно обрасца јавне исправе у којој се истиче општи успех, уносе се речи: **„успех није утврђен”**.

Ученик је неоцењен на крају првог полугодишта, односно **не утврђује му се општи успех на крају првог полугодишта**, ако због одсуствовања са наставе, није оцењен из једног или више обавезног предмета, изборног програма и активности. За овог ученика **се констатује да је ученик неоцењен на крају првог полугодишта**.

Недовољан успех има ученик који није са успехом завршио разред, односно уколико има више од две недовољне оцене, осим оцене из владања или није положио поправни испит, осим ученика другог и трећег разреда који се преводи у наредни разред.

*Ученик који на крају првог полугодишта има оцену недовољан (1) из једног или више обавезних предмета и/или изборног програма други страни језик **има недовољан успех**, јер се општи успех утврђује аритметичком средином закључних прелазних бројчаних оцена, а оцена недовољан (1) је непрелазна оцена.*

*Ученику који нема потребан број оцена у току полугодишта (најмање четири оцене из обавезног предмета и изборног програма други страни језик у току полугодишта, односно најмање две оцене у току полугодишта уколико је недељни фонд обавезног предмета, изборног програма и активности један час), не може да се утврди закључна оцена из тог предмета. У том случају **ученик остаје неоцењен на крају полугодишта**.*

Обавештавање о оцењивању

На почетку школске године, као и до сада, ученици и родитељи обавештавају се о критеријумима, начину, поступку, динамици и распореду оцењивања из свих обавезних предмета, изборних програма, активности и владања. Одељењски старешина је обавезан на, најмање четири пута у току школске године, обавештава родитеље о постигнућима ученика, напредовању, мотивацији за учење и напредовање, владању, о редовности похађања наставе, као и изреченим васпитним и васпитно-дисциплинским мерама ученику и другим питањима од значаја за образовање и васпитање.

У ситуацији када родитељ не долази на родитељске и индивидуалне састанке, одељењски старешина је дужан да га благовремено, званично, у писменој форми обавести о успеху и оценама, евентуалним тешкоћама и изостанцима ученика и последицама изостајања ученика и позове га на индивидуални разговор. Уколико се родитељ, у року од 15 дана од дана добијања позива, не одазове на позив одељењског старешине, школа ће о томе обавестити надлежни центар за социјални рад и затражити његово поступање.

Школа у последњој недељи првог полугодишта, као и последњој недељи наставне године, не организује родитељске састанке и информативне разговоре са родитељима.

Евиденција о успеху ученика

Подаци унети у педагошку документацију користе се за потребе информисања родитеља приликом одлучивања по приговору или жалби на оцену, као и у процесу самовредновања и екстерног вредновања квалитета рада установе.

24. април 2024. год.

аутор: Биљана Антић, дипл. правник